

Sēļu zemes skaistākais, lielākais

Savas dabas bagātības, ainavas burvība, vēsture, kultūra, teiksmas un dziesmas

Līdz šai vasarai Sauku biju apmeklējusi vienu reizi, no kuras neko neatceros. 15. jūlijā devos uz Rožu svētkiem, kas norisinājās Saukā. Biju patīkami pārsteigta, jo sen nebiju izjutusi tik daudz mīlestības. Mīlestību uz vietu, kurā dzīvo, mīlestību uz darbu, ko dara, mīlestību pret dzimto māju, vecākiem un cilvēku, kas līdzās. Mana lielākā vēlēšanās — lai es kaut kriptiņu šīs mīlestības spētu aiznest līdz lasītājiem!

Sēliete no matu galiņiem līdz papēžiem

Īsumā iepazīstinot ar Sauku, man negribējās pārskopēt sausus faktus no interneta, jo Saukā es satiku kādu kolorītu personību — Veltu Lāci. Veltas kundze teic, ka esot trīskārša sēliete — ar lielo S veselas trīs reizes: dzimusi Sēlpilī, tad dzīvojuši Staburagā, nu jau 55 gadus Saukā. Sēliete no matu galiņiem līdz papēžiem un kā sēliete jūtas ļoti labi.

“Bērni ir mana sūtība,” saka Velta. 34 gadi pagājuši, strādājot Saukas arodskolā. Ar zēniem viņa ļoti labi sapratās un nevienu no audzēkņiem nav aizmirsusi. Kā savu moto viņa citē nerieties Veltas Tomas teikto: “Labu domāt, labu darīt, labi būt.” 18 darba gadi aizvadīti, vadot Saukas bibliotēku. Ar sirdi viņa ir Saukas kopienā, kas godā tur Atmodas laika vēsturi, lai to zinātu arī jaunā paaudze. Šobrīd aktīvais darbs nomainīts ar aktīvo atpūtu, jo, kur vien varēs, Velta Lāce piedalīsies, darīs un atbalstīs. Tādēļ kurš gan labāk zinās pastāstīt par Sauku, ja ne Veltiņa?

Sava vēsture un kultūra

Sauka ir 155 km attālumā no Rīgas, 12 km attālumā no Viesītes, 6 km attālumā no pagasta centra Lonē.

Ar ko gan Saukas pagasts būtu interesants tiem, kas varbūt par šādu vietu nekad nav dzirdējuši? “Sauka, kas atrodas nomaļus no visiem lielajiem ceļiem, cieši ierīvējusi latviešu kultūras dzīvī. Tāpat kā citām vietām, arī Saukai ir savas dabas bagātības, ainavas burvība, vēsture, kultūra, teiksmas un dziesmas. Tā izsenis bijusi viena no sēļu zemes skaistākajiem, lielākajiem, gaišākajiem novadiem. Visiem zināms Saukas ezers, Ormaņkalns, Dievkalniņš, Saukas baznīca. Pagātnē redzam, ka Saukas pagasts savas plašākās robežas un iedzīvotāju skaitu sasniedzis 1896. gadā, kad pie toreiz pastāvošā Vecsaukas pagasta pievienojās Jaunsaukas, Saukas mācītājmuižas un Dzērves pagasts, radot kopēju pašvaldību ar nosaukumu “Saukas pagasts”, teica pagasta vecākais Priedulāns 1937. gadā. Ar laiku pagasta teritorija mainījies — palikusi ļoti mazā,” teic Veltas kundze.

Sauka ir daudzu Latvijā ievērojamo cilvēku dzimta vieta. Te dzimuši Latvijas Republikas izglītības ministrs (1921—1923) Aleksandrs Dauge, zobārsts, grāmatizdevējs un sabiedriskais darbinieks Pauls Dauge, fotogrāfijas pamatlicējs Mārtiņš Buclers, komponists Arvīds Žilinskis, mākslinieks Nikolajs Malcenieks un citi.

VELTA LĀCE Rožu svētkos satika savu bijušo audzēkni.

“1939. gadā Saukas ciema centrā uzcēla lielāko celtni Latvijā, kam deva nosaukumu “Saukas Vienības nams”, un vēlāk tajā 50 gadu garumā darbojās Saukas arodskola. Tagad Vienības namā saimnieko privātpašnieks, tas stāv drūms, iet postā,” ar smagu sirdi noteic Veltas kundze. Taču pagastā ir divas bibliotēkas, tautas nams, “Krogs pie Viktora”, kopdarbības sabiedrība “Poceri”, kur audzē ābolus, bumbierus, ķiršus, zemenes, upenes. Agrāk te bijis pagasta centrs. Ļoti aktīva ir Saukas kopiena ar centru Saukas bibliotēkā. Kopienā ir privātais peoniju dārzs, ko izveidojusi Lūša ģimene.

Septiņas grāmatas

Kā iepazīt Sauku? “Vai atradīsiet tādu pagastu, par kuru izdotas septiņas grāmatas?” jautā Velta Lāce. “Tie ir “Mūsu stāsti”, ko kopā ar domubiedriem veidojusi Saukas sabiedriskā centra vadītāja, ģimenes ārste Māra Ose. Pirmā šajā sērijā ir “Dzērvieši, lonieši un saucieši laiku lokos”, ko veidojuši paši iedzīvotāji. Tajā var izlasīt patiesas

atmiņas par pagastu. Tur ir arī Zentas Cīrules stāsts par Sauku, un tajā var izlasīt gan par valodu, jaukus teicienus, sauciešu parunas un sakām-vārdus. Piemēram, birst asaras kā “Bincānu” kucei uz tauku podu skatoties. “Bincānu” mājas ir vēl šodien. Vai arī — sīkst, miksts kā “Ūbulānu” pīrāgs; runā kā Sūdājs ar vardēm. Sūdājs esot bijis pagasta vecākais no “Sūdāju” mājām. Viņš gājis mājās no kāda saviesīga pasākuma, pirms tam nedaudz “iestiprinājies”. Bijis maijs, un vārdes diķi kurkstējušas kā negudras, tad nu viņš vardēm esot ko teicis. Pārējās grāmatas ir “Saimnieču grāmata”, “Dzeja”, “Atmiņu pavedieni”, “Mājvietas un ļaudis”, “Atgriešanās”, “Tuvumā un tālumā”. 2013. gadā sadarbībā ar Viesītes novadu tika izdota Arvīdam Žilinskim veltīta grāmata ar bērnu dziesmām “Melnkaķītis baltķepītis”.

“Taču pāri visam ir stiprie cilvēki — zemnieki. Lielas un mazas zemnieku saimniecības. Viņu priekšā jāpaklanās! Viņi visi strādā. Mums ir maizīte, rozes, gaļa, kartupeļi, mums ir viss!” ar lepnumu teic Veltas kundze. “Sēlis ir stingrs savā būtībā, nelokāms, viens pamatīgs cilvēks!”

Māja ar m

KOPĀ NO 1964. GADA — Dace un Valtis

Otrais mīlestības stāsts tika raksturots Saukas “Lejas Arendzānos”. Kurš nezina melodiskās bērnu dienu dziesmas “Lelles jaka”, “Kaķīts mans”, “Slava sniedzīgam” un citas? To autors komponists Arvīds Žilinskis. Viņa mīļa ir saglabāta dzimtas mājās “Arendzānos”.

Liela koka māja ar kokgriezumiem laipni sagaida komponista dēls pēdējais Valts Žilinskis ar sievu Daci. Stāsts par māti, tēvu, rādot viņa lietas, dēla acis atvērsies, dās ar lielu mīlestību un pietāti. Varētu te mīlestība ik uz soļa. Arī pret puķēni, kuras tajā stāv jau no 1989. gada. Tās dējās Valta mammas Mildiņas griezumā, kuras ne sirds, ne roka nav cēlušas no mēst.

Mājai nekad nav bijis muzeja statusa, taču Valta kungs, kad vien ir “Lejas dzānos”, labprāt pastāstīs par savu tēva ievērojamo latviešu komponistu.

Saglabātas visas rozes

Ieejot mājās, elpa aizraujas, palūko uz rozēm skapjaugšā. Tās Arvīdam Žilinskim pasniegtas uz Operas skatuves pēc koncertiem. Sākot ar 1955. gadu, kad komponists atzīmēja 50. dzīves jubileju. Žilinskis klausītāju pasniegtos ziedus nespēj vien izmest, jo tie taču gādāti un dāvēti labām domām un labiem vēlējumiem dzīvī, salikām kaudzītē un likām uz galda. Katru gadu pa kārtiņai klāt. Marta bija tēva autorkoncerti, stāsta Valts Žilinskis. “Bija līdz griestiem, nu jau nosēdusām pat arī zīmējums, ko dāvinājuši Operas koratori pēc “Zelta zirga” iestudēšanas mējumā attēlots jātnieks zelta zirgā. Kam komponista vaibsti, bet pātaga rokā nošu atslēga.

Daudz mūzikas sacerēt

“Māja celta 1903. gadā, to uzbūvē